

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/upamietnianie-i-identyfikacje/upamietnianie-walk-i-meczenstw/dekomunizacja/zmiany-nazw-ulic/nazwy-ulic/nazwy-do-zmiany/37021,ul-Findera-Pawla.html>
02.03.2026, 22:42

ul. Findera Pawła

26.10.2016

W ocenie Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu nazwa powyższa powinna zostać zmieniona jako wypełniająca normę art. 1 Ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (Dz.U. RP z 2016 r. poz. 744).

Paweł Finder (1904–1944), właśc. Pinkus Finder ps. „Paweł”, „Paul Reynot”, „Brunon”, „Fred”, „Fryc”, „Mrowiec”, „Robert” „Ryszard” - chemik, dziennikarz; działacz komunistyczny, aktywista Komunistycznej Partii Polski, Francuskiej Partii Komunistycznej, Komunistycznej Partii Austrii, Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików), jeden z przywódców stalinowskiej konspiracji na ziemiach polskich w czasie wojny (w ramach Polskiej Partii Robotniczej).

Urodził się 19 X 1904 r. we wsi Leszczyny koło Bielska, w rodzinie żydowskiego kupca. Uczęszczał do niemieckiego gimnazjum w Bielsku. Na początku l. 20. związał się z ruchem syjonistycznym i wyjechał do Palestyny. Po półtora roku powrócił do Polski i ukończył naukę w gimnazjum. Po uzyskaniu matury wyjechał na studia do Wiednia, a następnie kształcił się dalej w Instytucie Chemicznym w Mulhouse. Jako inżynier chemik osiadł potem w Paryżu. W tym czasie był już aktywistą Międzynarodówki Komunistycznej (Kominternu). Już w 1922 r. związał się z organizacjami komunistycznymi. W latach 1922-1924 był członkiem Komunistycznej Partii Austrii; w latach 1924-1928 był działaczem i jednym z ideologów Francuskiej Partii Komunistycznej. Publikował m.in. w „Cahiers du Bolchevisme” („Zeszyty Bolszewizmu”). W 1927 roku został zawodowym funkcjonariuszem partyjnym w Wydziale Organizacyjnym Komitetu Centralnego FPK, utrzymywanym z funduszy podporządkowanego Stalinowi Kominternu.

W roku 1928 Finder został aresztowany i deportowany z Francji do Polski. Po przyjeździe do kraju, zgodnie z zasadami działania Kominternu, wstąpił do Komunistycznej Partii Polski. W pełni utożsamiał się z hasłami KPP, jako partii wówczas już w pełni zdominowanej przez działaczy stalinowskich, żądającej obalenia ówczesnych władz Rzeczypospolitej, utworzenia z Polski republiki sowieckiej oraz oderwania od Polski ziem wschodnich oraz zachodnich, czyli Górnego Śląska i Pomorza Gdańskiego. W ówczesnych oficjalnych uchwałach KPP nazywano to „polską okupacją”. W ramach tego żądano także zwrotu Niemcom także obszaru Wolnego Miasta Gdańska.

Od 1930 roku był m.in. II sekretarzem a potem sekretarzem Komitetu Okręgowego KPP w Łodzi, sekretarzem KO KPP Zagłębia Dąbrowskiego i ponownie sekretarzem KO w Łodzi.

Za działalność wywrotową został w 1931 r. po raz pierwszy zatrzymany przez Policję Państwową. Od 1933 r. był poszukiwany listem gończym. W 1933 r. został wybrany do Sekretariatu Krajowego KC KPP, a niedługo później objął funkcję sekretarza Komitetu Okręgowego KPP w Warszawie.

W l. 1934 – 1939 Finder przebywał w więzieniu. Skazany został na 12 lat pozbawienia wolności za działalność antypaństwową w szeregach polskich komunistów. Z więzienia w Rawiczu wydostał

się dopiero we wrześniu 1939 r.

Jesienią 1939 roku podobnie jak inni komuniści przedostał się do zajętego przez Związek Sowiecki Białegostoku i czynnie włączył się w działalność władz okupacyjnych. Pracował w Miejskim Zarządzie Mieszkaniowym i prowadził szkolenia ideologiczne jako wykładowca stalinowskiej Konstytucji ZSRR. Został członkiem lokalnych władz sowieckich - wiceprzewodniczącym a potem przewodniczącym Komitetu Wykonawczego Białostockiej Obwodowej Rady Delegatów. Pełnił te funkcje również w okresie dokonywanych przez władze masowych represji i deportacji tysięcy polskich rodzin na wschód z ziem okupowanych przez ZSRR.

W 1941 roku został przyjęty do Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików). Publikował agitacyjne artykuły polityczne (np. „O bolszewicki rozmach rozwoju przemysłu miejscowego”) w oficjalnej prasie.

Po napaści Niemiec na ZSRR w czerwcu 1941 r. został wraz z władzami białostockiego Obwodu ewakuowany do Homla a potem do Moskwy. Tam, jako działacz obdarzony pełnym zaufaniem władz stalinowskich, został wyznaczony do udziału w szkoleniach specjalnych i mianowany członkiem trójki kierowniczej tzw. Grupy Inicjatywnej, która miała być przerzucona do Polski w celu odbudowy partii komunistycznej w myśl szczegółowych wytycznych Stalina.

28 grudnia 1941 r. został drogą lotniczą przerzucony do centralnej Polski. Tam wspólnie z M. Nowotko i B. Mołojcem kierował budową struktur komunistycznych, podporządkowanych Moskwie i utrzymujących łączność radiową z władzami Kominternu. Formalnie został II sekretarzem Polskiej Partii Robotniczej, której powstanie ogłoszono 5 stycznia 1942 r. W ramach podziału obowiązków odpowiadał we władzach m. in. za strukturę organizacyjną partii i prasę. Zgodnie z wytycznymi Kominternu czuwał nad ukrywaniem rzeczywistych powiązań partii z Kremlen oraz nad rozpowszechnianiem haseł narodowowyzwoleńczych zgodnie z taktyką działania, o której zdecydował bezpośrednio Stalin.

Po zabójstwie Marceliego Nowotki na polecenie B. Mołojca, w ramach walki o władzę w partii, Finder obawiał się, że może być kolejną ofiarą skrytobójczego mord. Dlatego wraz z Małgorzatą Fornalską, Władysławem Gomułką i Franciszkiem Jóźwiakiem stanął na czele wewnętrznego spisku, który doprowadził do zamordowania B. Mołojca i jego brata. Po tym wydarzeniu w listopadzie 1942 r. stanął, za zgodą Moskwy, na czele KC PPR. Kierował m.in. działalnością agitacyjną i propagandową wymierzoną w działalność Polskiego Państwa Podziemnego.

14 listopada 1943 r. został aresztowany wraz z Małgorzatą Fornalską przez Gestapo i rozstrzelany przez Niemców 26 lipca 1944 r. w Warszawie.

Według pamiętników jego następcy, Władysława Gomułki, Finder „zawsze uważał Moskwę za zwierzchni ośrodek kierowniczy, decydujący o każdym posunięciu politycznym PPR, bronił z całą stanowczością [...] linii politycznej partii, mającej aprobatę Kominternu”. (W. Gomułka, *Pamiętniki*, t. II, Warszawa 1994).

(mkkr)